

Конограй Ірина Володимирівна

заступник директора з навчально-виховної роботи
КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-
інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті проаналізовано особливості використання індивідуального підходу в процесі організації корекційно-розвивальної роботи. Запропоновано визначення корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку. Акцентовано увагу на специфіці застосування індивідуального підходу в роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Окреслено особливості використання індивідуального підходу у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями інтелекту.

Ключові слова: індивідуальний підхід, корекційно-розвивальна робота, учні з інтелектуальними порушеннями, навчально-виховний процес.

Konohray Iryna Volodymyrivna

Deputy Director for Training educational work
KZ «Zaporizhzhya special general education
boarding school «Source» Zaporozhye regional council

FEATURES OF USING AN INDIVIDUAL APPROACH IN THE PROCESS OF ORGANIZING CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL WORK

The article analyzes the features of using an individual approach in the process of organizing correctional and developmental work. The definition of correctional and developmental work with children with intellectual disabilities is proposed. Emphasis is placed on the specifics of the application of an individual approach in working with children with intellectual disabilities. The peculiarities of using an individual approach in correctional and developmental work with children with intellectual disabilities are outlined.

Key words: individual approach, correctional and developmental work, students with intellectual disabilities, educational process.

Постановка проблеми: Корекційно-розвивальна робота є необхідною умовою забезпечення всебічного розвитку особистості дитини з порушеннями розвитку. Тому проблеми корекційної спрямованості навчання завжди були актуальними в історії спеціальної освіти загалом і корекційної психодіагностики зокрема. На різних етапах розвитку останньої науковці та практики не однаково підходили до трактування сутності корекції, мети та змісту корекційної роботи з дітьми з порушеннями розвитку. Пошуки оптимальних шляхів її реалізації, удосконалення існуючих форм та методик спеціального навчання, розробка нових корекційних технологій активно відбувається і в спеціальній освіті XXI століття.

У вирішенні цього питання на перший план виходить використання індивідуального підходу в процесі організації діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. Проблема індивідуального та диференційованого підходів до навчання і виховання дітей різних нозологій є одним із провідних принципів спеціальної освіти. Усі розділи спеціальної педагогіки як науки (олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, ортопедагогіка та інші) побудовані на визначенні тих умов, навчально-виховного процесу, які найбільш адекватно співвідносяться з особливостями розвитку дітей з порушеннями розвитку і максимально сприяють їх подоланню тощо [2, с. 25-26].

Актуальність: Корекційна робота – це діяльність, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини, послаблення або подолання порушень розвитку учнів у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку їхньої особистості та підготовки до самостійного життя [4]. Через поєднання у спеціальному педагогічному впливі таких завдань, як виправлення психофізичних порушень і розвиток особистості часто вживають термін «корекційно-розвивальна робота». Саме у такому звучанні цей термін використовується на разі в документах про спеціальну та інклюзивну освіту. Корекційна робота обумовлюється специфікою розвитку дитини, а не типом закладу. Тому незалежно від того, чи дитина навчається у спеціальній, чи в інклюзивній школі, вона має одержувати весь комплекс корекційної допомоги, передбачений для неї нормативною базою освітніх послуг [4].

Проблема використання у навчально-виховному процесі індивідуального підходу розглядалась багатьма вченими такими як: М. Гнезділовим, О. Граборовим, Л. Занковим, І. Єременком, В. Петровою, Г. Дульневим, В. Синьовим, А. Смірноюю, О. Хохліною. О. Ковальовою, В. Липою, М. Матвєєвою, С. Мироноюю, Н. Долгобородовою, А. Грибоедовим та іншими. Індивідуальний підхід, на думку науковців, створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальної активності, вмінь та навичок, схильностей кожної особистості.

У свою чергу питанню корекційно-розвивальної роботи присвячено багато досліджень у різних галузях спеціальної освіти, зокрема називаємо дослідників – В. Бондаря, Н. Засенко, І. Єременко, С. Миронову, В. Синьова, Є. Синьову, С. Федоренко, Л. Фомічову, О. Хохліну, А. Шевцова, М. Шеремет та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості використання індивідуального підходу в процесі організації корекційно-розвивальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Поняття «корекційно-розвивальна діяльність» передбачає специфічну корекційну і розвивальну діяльність й однозначно їх тісний зв'язок. Така діяльність може проводитися у вигляді корекційно-розвивальних дій або роботи.

У наукових джерелах діяльність або робота визначається як *«планомірно організоване, свідомо осмислене багаторазове повторення певних дій і прийомів, які ускладнюються з метою формування, закріплення та вдосконалення практичних умінь та навичок учнів»* [1]. Тобто, під корекційно-розвивальною роботою ми розуміємо діяльність, спрямовану на підвищення загального рівня розвитку дитини, заповнення прогалин її попереднього розвитку та навчання, розвиток недостатньо сформованих умінь та навичок, корекцію порушень у пізнавальній сфері дитини, підготовку її до адекватного сприйняття навчального матеріалу.

Педагогічні дослідження, присвячені окресленій темі, показують, що педагог, застосовуючи індивідуальний метод, знаходиться у пошуку способів, які допомогли б йому вирішувати проблеми кожного учня. Провідними дослідниками в галузі спеціальної освіти, які досліджували зазначене питання, було показано специфіку реалізації принципу індивідуального підходу до дітей з особливими освітніми потребами у процесі навчально-виховної діяльності.

С. Мирський відмічає, що індивідуальний підхід у вихованні – це здійснення педагогічного процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів (темпераменту, характеру, здібностей, схильностей, мотивів, інтересів тощо), які значною мірою впливають на поведінку в різних життєвих ситуаціях. Суть індивідуального підходу полягає у використанні педагогом різних форм і методів виховного впливу з метою досягнення оптимальних результатів навчально-виховного процесу. Індивідуальний підхід може застосовуватися для заохочення або придушення тих чи інших особливостей поведінки і властивостей особистості дитини [3].

Так, Г. Дульнев підкреслював, що оскільки ступінь вираження інтелектуального порушення у дітей з особливими освітніми потребами різний, тому у спеціальному закладі загальної середньої освіти особливого значення набуває принцип індивідуального підходу у навчанні. Індивідуальний підхід, за Г. Дульневим, це найважливіший психолого-педагогічний принцип, згідно

з яким у навчально-виховній роботі враховуються індивідуальні особливості кожної дитини [2, с. 72].

Т. Ульянова відмічає, що застосування індивідуального підходу в роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями визначено тим, що учні спеціального закладу загальної середньої освіти мають різні особливості в розвитку психофізичних функцій, що виявляється в порушеннях мовлення, сприймання, моторики тощо. У кожній нозології дітей з особливими освітніми потребами – свій темп діяльності, власні пізнавальні можливості і здібності, свій рівень готовності до навчання, своя рухомість нервово-психічних процесів, різна продуктивність окремих видів навчальної діяльності. За такого нерівномірного складу учнів для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу виникає необхідність запроваджувати індивідуальне навчання. Воно підвищує результативність корекційно-розвивальної роботи з учнями, створює необхідні передумови для більш швидкого й успішного загального розвитку дітей із порушеннями розвитку [5].

Дослідник акцентує увагу на тому, що індивідуалізація і диференційований підхід у навчанні – важливі принципи корекційної-виховної роботи спеціального закладу загальної середньої освіти. Вони мають єдину основу – урахування в навчанні індивідуальних відмінностей у розвитку пізнавальної діяльності учнів. Однак реальний зміст запропонованих термінів (індивідуальний і диференційований підхід) неоднаковий, вони відображають різні функціональні значення.

Так, індивідуальний підхід, за Т. Ульяновою, здійснюється під час колективної роботи з класом як певне її доповнення. Цей принцип роботи допомагає в навчанні окремому учневі, що відчуває труднощі, стимулює творчі зусилля сильніших, розвиває їх здібності. За індивідуального підходу, відмічає Т. Ульянова, зберігається єдина тема уроку для всіх учнів класу, єдині завдання, зміст і темп навчання. Запровадження індивідуального підходу допомагає підвищенню загальної успішності учнів у межах програмного матеріалу і забезпечує розвиток їх здібностей. Індивідуальний підхід передбачає розподіл учнів на окремі групи за рівнем знань та інтелектуального розвитку і розрахований на час виконання окремих завдань [5].

У свою чергу диференційований підхід означає роздільне, паралельне навчання груп учнів залежно від властивих їм відмінностей, рівнів розвитку пізнавальних можливостей. Кожна група учнів навчається у своєму темпі,

за окремою програмою. Індивідуальний підхід, констатує автор, враховує істотні відмінності окремих учнів, а диференційований – типові відмінності певної групи учнів. У межах кожної групи враховуються індивідуальні відмінності учнів [4].

С. Миронова зазначає, що найважливіше завдання системи спеціальної освіти – це підготовка дитини з порушеннями розвитку до повноцінного життя в сучасному суспільстві. Певні порушення фізичного та інтелектуального розвитку учнів спеціального закладу загальної середньої освіти створюють труднощі в досягненні загальної освітньо-виховної мети, породжують суперечності між прагненнями учнів та їх можливостями. Тому процес навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами має чітку корекційну спрямованість. Корекція порушень психофізичного розвитку учнів, розвиток їхньої особистості здійснюється у процесі всієї роботи спеціального закладу загальної середньої освіти. Окремої програми корекційної роботи не існує, як правило, вона проводиться у ході навчального процесу, у повсякденному житті тощо. Педагогічні прийоми корекційної роботи стимулюють компенсаторні процеси розвитку учнів, дозволяють формувати у них нові позитивні якості та інше [4].

Працюючи з усіма учнями з особливими освітніми потребами, констатує С. Миронова, вчитель має водночас орієнтуватись на індивідуальні особливості учнів зазначеної категорії, їх особистісні якості, здібності. Завданням індивідуального підходу може бути в одних випадках надання допомоги учням, а в інших – стимулювання учнів до поглибленого засвоєння знань. Вочевидь для різних категорій дітей вчитель має використовувати прийоми, спрямовані на урахування індивідуальних можливостей, проблем, труднощів, сподівань [4].

На основі результатів теоретичного аналізу наукових джерел, нами було розроблено методичку проведення корекційно-розвивальної роботи, скориставшись якою можна значно підвищити результативність навчально-корекційної діяльності.

Корекційно-розвивальну роботу доцільно організовувати за умови позитивного емоціонального відношення до дитини та добровільної участі її в навчальному процесі. Із цією метою слід створити сприятливий емоційний фон у класі, активізувати інтелектуальну діяльність учнів. У корекційно-розвивальній роботі необхідно уникати монотонності стилю

викладання, буденності, бідності інформації, відриву інформації від особистого досвіду дитини.

Завдання та навчальний матеріал має повністю відповідати віковим та інтелектуальним можливостям учнів, відповідно з принципом доступності. Роботу доцільно планувати в зоні найближчого розвитку дитини. Тобто, по мірі засвоєння знань та формування вмінь поступово ускладнювати ігрову діяльність. Для ефективності корекційного впливу максимально використовувати збереженні психічні функції дітей.

Корекційно-розвивальну роботу слід використовувати постійно та систематично. Для ефективності корекційно-розвивальної роботи, необхідно використовувати 2-3 гри на кожному уроці. На виконання кожної гри відводиться від 3 до 6 хвилин, залежно від складності завдання. За можливості не допускати перевтоми учнів, навчального перенавантаження та низької щільності режиму роботи. Темп виконання ігор має відповідати можливостям учнів.

Під час відбору ігор, треба керуватися принципом різноманітності, тобто ігри повинні бути спрямованими на розвиток та корекцію різних компонентів пізнавальної діяльності. Нові для дітей ігри вперше мають використовуватися на індивідуальних заняттях, щоб у дитини була змога повністю сконцентруватися на завданні та розібратися з принципом його виконання.

Під час використання індивідуального підходу у корекційно-розвивальній роботі всі діти мають бути забезпечені необхідними наочними посібниками і дидактичним матеріалом. Спираючись на психологічні особливості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, доцільно розчленовувати складний матеріал, на окремі складові частини, елементи операцій, надавати необхідну допомогу дітям щодо осмислення завдання. Тобто необхідно передбачувати та забезпечувати повне та адекватне розуміння учнями інструкцій щодо виконання того чи іншого завдання [2].

У ході виникнення труднощів у дітей в розумінні інструкцій чи виконанні завдання, необхідно запланувати та провести окрему гру під час індивідуальних та підгрупових корекційних занять. Це дасть можливість проектувати індивідуальний підхід до учнів. Доцільно використовувати диференційований підхід, який припускає оптимальне пристосування навчального матеріалу і методів навчання до індивідуальних особливостей кожного учня.

Під час корекційно-розвивальної роботи слід спонукати учнів до мовленнєвої активності, поповнювати їх словник новими термінами і висловами, стежити за точністю, лаконічністю і граматичною будовою мови. Формувати в учнів самостійність та віру в свої можливості. Заохочувати учнів, підтримувати позитивну мотивацію до навчання необхідно постійно.

Під час роботи доцільно здійснювати постійній та систематичній контроль за якістю засвоєння умінь та навичок кожної дитини. Тобто необхідно постійно контролювати діяльність дітей, вносити корективи, надавати необхідну допомогу. Під час корекційно-розвивальної роботи слід навчати учнів перевіряти якість своєї роботи як по ходу її виконання, так і за кінцевим результатом; тобто розвивати потребу в самоконтролі, усвідомлене ставлення до виконуваної діяльності.

Дотримання умов щодо використання індивідуального підходу в корекційно-розвивальній роботі значно покращить результативність корекційно-розвивального впливу на підвищення рівнів розвитку пізнавальної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Висновки. Таким чином, специфічні особливості використання індивідуального підходу в роботі з дітьми з порушеннями інтелекту пов'язані зі спеціальними умовами його впровадження. Серед яких зазначено: систематичне і всебічне вивчення учнів педагогом; урахування психологічних закономірностей розвитку особистості; володіння педагогічною технікою; урахування конкретної ситуації впливу; підхід до оцінювання; реалізація корекційної спрямованості навчально-виховного процесу та використання можливостей корекційно-виховного впливу колективу на індивідуальність дитини.

Перспектива дослідження. У продовженні практичного дослідження особливості використання індивідуального підходу в процесі організації корекційно-розвивальної роботи на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дефектологический словарь / под ред. А. И. Дьячкова Москва, «Педагогика», 1970. 367 с.
2. Дульнев Г. М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе. 1980. 398 с.
3. Мирський А. Компоненти дитячих ігор. *Рідна школа*. 2012. № 5. С. 36-39.

4. Миронова С. П. Засоби корекційної роботи у навчально-виховному процесі спеціальних та інклюзивних закладів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 26. С. 149–152.

5. Ульянова Т. К. Методика викладання граматики і розвитку мовлення учнів допоміжної школи : навч. пос. К. : КДПІ ім. О. М. Горького, 1990. 96 с.

Кузнецова Оксана Олександрівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта

(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумського державного педагогічного

університету імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – канд. пед. наук,

ст. викладач **О. М. Король**

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

У статті окреслено теоретичні засади застосування інноваційних технологій у спеціальній освіті. Описано специфіку організації корекційно-виховного процесу із застосуванням інноваційних технологій. Відмічено переваги застосування інноваційних технологій у роботі з учнями з особливими освітніми потребами. Акцентовано увагу на труднощах та специфіці впливу інноваційних технологій на розвиток учня з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: застосування, інноваційний, технологія, учні з особливими освітніми потребами, розвиток, спеціальна освіта.

Kuznetsova Oksana Oleksandrivna

Master's student majoring in 016 Special Education

(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A.S. Makarenko University

Supervisor - **Korol O. M.**, Ph.D. ped. science

THE SPECIFICS OF THE APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SPECIAL EDUCATION

The article outlines the theoretical foundations of the application of innovative technologies in special education. The specifics of the organization of correctional and educational process with the use of innovative technologies are described. The advantages of using innovative technologies in working with students with special educational needs are noted. Emphasis is placed on the difficulties and specifics of the impact of innovative technologies on the development of students with special educational needs.

Keywords: application, innovative, technology, students with special educational needs, development, special education.